

*Збаразька централізована бібліотечна система
Методично-бібліографічний відділ*

Календар

знаменних і пам'ятних
дат Збаражчини
на 2012 рік

Збараж - 2011

ББК 91.9
К 17

Укладач: Н. Сенчишин,
бібліограф методично-
бібліографічного відділу.

Редактор: Т. Кульпа,
завідувачка методично-
бібліографічного відділу ЦБ.

Комп'ютерний набір: Г. Ігнат'єва.

Відповідальна за випуск: О. Бойко,
Директор ЦБС.

П Е Р Е Д М О В А

«Календар знаменних і пам'ятних дат Збаражчини на 2012 рік» подає інформацію про пам'ятні події краю, уродженців та видатних людей, чії життя та діяльність пов'язані із Збаражчиною.

Посібник відкривається переліком основних ювілейних і пам'ятних дат року.

Матеріал систематизовано за чотирма розділами:

- **Збараський літопис від сивої давнини: Літопис Вишнівця**
- **Перелік імен, що не увійшли до основного списку.**
- **Землі Збараської славетні люди.**
- **Населені пункти Збаражчини.**

Збережена хронологічна послідовність, зокрема подається число, місяць (де можливо), найменування події, текстова довідка. Також додається список рекомендованої літератури, за допомогою якої було складено цей календар.

Адресується учителям, студентам, культурно-освітнім працівникам, а також усім, хто небайдужий до історії краю, його сьогодення, цікавиться і займається краєзнавством.

Розширити коло літератури цієї тематики допоможуть видання: «Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2012 рік», краєзнавчі бібліографічні покажчики, списки та попереджувальні довідки, видані Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою. Також для повнішого ознайомлення з життєвим і творчим шляхом видатних людей Збаражчини можна скористатися рекомендаційно-бібліографічними посібниками, виданими методично-бібліографічним відділом Збараської ЦБ із серії «Наші славетні земляки», перелік яких вказано на сторінках цього календаря.

Добір матеріалу закінчено в квітні 2011 року.

Перелік основних ювілейних і пам'ятних дат року

Січень

145 років від дня народження Бохенської Євгенії Іванівни (03.01.1867- 30. 10. 1944) – письменниці, фольклористки, педагога, громадсько-культурної діячки.

50 років від дня народження Кушнірук Зіни Антонівни (05.01.1962) – журналістки, редактора.

Лютий

110 років від дня народження Лятуринської Оксани-Зінаїди Михайлівни (01.02.(19.01)1902 – 13.06.1970)- поетки, публіцистки, журналістки, художниці, скульпторки, фольклористки.

Червень

135 років від дня народження Будки Никити (Микити) Михайловича (07.06.1877 – 01. 10. 1949) – релігійного діяча.

85 років від дня народження Клима Андрія Васильовича (22.06.1927) – педагога, літератора, громадського діяча.

Вересень

65 років від дня народження Гонтарук Любові Романівни (21.09.1947) – поетки, педагога, члена НСПУ.

140 років від дня народження Роздольського Осипа Івановича (29.09.1872-27.02.1945) – фольклориста, педагога, перекладача.

* * *

400 років від дня народження Вишневецького Яреми (Єремії) Міхала – українського князя, полководця Речі Посполитої.

~ * ~ * ~

Збаразький літопис від сивої давнини

- 992 р. Хрещення Волині і Галичини і запровадження християнства на Збаражчині як державної релігії.
- 1387 р. Збараж захопила Польща.
- 1392 р. Литовський князь Вітовт стає володарем Великого Литовського князівства, до якого входив Збараж.
- 1558, 1567, 1572, 1588, 1590, 1594, 1612 рр. Напади татар на Старозбаразьку фортецю.
- 1612 р. На замовлення Христофора Збаразького італійський архітектор Вінченціо Скамоцці приїхав до Збаража, обрав місце і виготовив проект нового замку. Місцем під будову нової резиденції було визначено Замкову гору.
- 1627 р. Помер Христофор Збаразький, Збараж перейшов у володіння його брата Юрія, який продовжує будівництво замку: зміцнив замкові укріплення, побудував зовнішні мури, бастіони, заснував монастир оо. Бернардинів, біля нього збудував костел святого Юрія.
- 1627 р. Засновано в Збаражі римо-католицьку парафію.
- 1637 р. Оо. Бернадрини перейшли у новозбудований монастир.
- 1786 р. Декретом австрійського цісаря Йосифа II скасовано в Збаражі Василіанський монастир, ченців переведено до Теробовлі.
- 1657 р. Богдан Хмельницький висилає 30-ти тисячне військо липень

полковника Антона Ждановича на допомогу своєму союзникові – Семигородському князю Юрію Ракоцію. Мадяри і волохи йшли з козаками на Збараж. Але під Чорним Островом Ракоцій ганебно скапітулював перед поляками.

- 1667 р. Військо гетьмана Петра Дорошенка разом з татаро-турецьким військом здобули Збараж.
- 1702 р. Луцький православний єпископ Діонісій Жабокрицький разом з цілою єпархією приступили до унії з Римом. Відтоді Збаражчина стала греко-католицькою.
- 1707 р. У Збараському замку побував Іван Мазепа з своїм військом. Тут відбулась зустріч царя Петра I, польського короля Августа III та українського гетьмана І. Мазепа.
- 1767 р. При монастирі оо. Бернардинів почала працювати вища школа – Студіум риторики.
- 1772 р. Внаслідок першого поділу Польщі, Збараж в складі осінь інших земель Галичини потрапив під владу Австрії.
- 1772 р. Початок колонізації західно-українських земель Австрійською імперією.
- 1797 р. Декретом австрійського цісаря Франца II Збаражу 12 вересня надано магдибурське право, визначено границі міста, надано право судівництва, виборів, магістрату, дозвіл на оподаткування. Затверджено герб міста (постать святого Юрія, який вбиває дракона).
- 1867 р. Збараж став повітовим містом. У той час у місті налічувалося 1690-1500 будинків, проживало 7048 чоловік. Повіт ділився на дві судові округи – Збараську і Новосільську.
- 1867 р. Забруковано першу вулицю у місті.

- 1897 р. Криваві Баденівські вибори. Кандидатом в послы до австрійського парламенту був обраний Іван Франко. Через різні махінації І. Франка не обрали послом, хоча збаражани проголосували за свого кандидата.
- 1897 р. Пошкоджена пожежею Воскресенська церква міста.
- 1902 р. Масові селянські страйки на Збааржчині.
- 1907 р. Збараський деканат нараховував 30 парафій, 32 священника, 31416 вірних.
- 1907 р. Засновано повітову філію товариства «Сільський господар», яка багато зробила для піднесення культури хліборобства, покращення матеріального становища селянства.
- 1907 р. На майдані перед магістратом відбулася велика демонстрація збаражан на честь першої Російської революції.
- 1907 р. Згорів дах на Воскресенській церкві міста.
- 1917 р. Губерніальним комісаром Галичини призначено
вересень Дмитра Дорошенка. Відродження українського національного життя.
- 1922р. Спровадження польських колоністів на Збааржчині.
- 1922 р. Збаражани бойкотують вибори до польського парламенту.
листопад
- 1922 р. Відновив роботу осередок Українського Народного Демократичного Об'єднання (УНДО).
- 1922 р. Іван Кульчицький і Володимир Гамаль відкрили в місті адвокатські канцелярії.
- 1927 р. Відновив роботу хор «Просвіта» під керівництвом Ганни Герасимович-Когутової.

- 1932 р. При читальні «Просвіта» організовано спортивні команди з футболу.
- 1932 р. Засновано Союз Українок.
- 1932 р. Перед Збаразьким магістратом відбулася демонстрація 24 лютого безробітних українців і поляків, які вимагали хліба і роботи. Українці вимагали рівних прав з поляками.
- 1942 р. 600 хворих і старих євреїв розстріляно по дорозі весна Збараж-Тернопіль.
- 1942 р. Німці створили гетто у Збаражі, куди зігнали усе єврейське населення повіту.
- 1942 - Наростання народного гніву проти німецьких і більшовицьких окупантів. Створюються осередки боротьби – партизанські загони.
- 1943 рр.
- 1962 р. Закриття в місті Успенської церкви.
- 1962 р. Новий адміністративний поділ. Приєднання Лановецького й Вишневецького районів до Збаразького.
- 1972 р. В с. Добриводи, де народився член Академії наук, фольклорист, вчений Осип Роздольський, відкрито меморіальну дошку.
- 1972 р. Закінчено будівництво навчального корпусу СПТУ-25.
- 1972 р. На стінах фортеці встановлено меморіальну дошку Нестору Морозенку.
- 1972 р. Здано в користування приміщення гуртожитку СПТУ-25.
- 1977 р. Збараж відвідав письменник Олесь Гончар.
- 1982 р. Почалася газифікація міста.

- 1982 р. В Успенській церкві відкрито краєзнавчий музей.
3 квітня. Першим директором призначено Войтину Петра Денисовича.
- 1987 р. Збаразька середня школа ім. І. Франка перейшла в \ нове приміщення.
- 1992 р. Вийшов в світ історико-краєзнавчий нарис «Морозенко» про корсунського полковника Нестора Морозенка. Автор – Малевич А. П.
- 1992 р. Перезахоронення жертв сталінських репресій.
- 1992 р. Створення осередків товариства «Просвіта» у селах району, і Молодих Просвіт при школах. Головою товариства обрано Малевича А. П.
- 1992 р. Відкриття пам'ятника І. Франку у Збаражі.
1 листопада
- 1992 - Встановлення у замку вітражів (художник О. Чорна).
1994 рр.

Літопис Вишнівця.

- 1512 р. Розгром двадцятип'ятитисячної орди Менглі Гірея
квітень Вишневецькими і Острозькими князями під селом Лопушно.
- 1602 - У Вишнівецькому замку відбувалися змови і договори
1606 рр. про захоплення російського престолу.
- 1672 р. Велика турецько-татарська орда зруйнувала
Вишнівець.
- 1702 р. Наступ католицької церкви на православ'я. Наказ
власника замку: «Хто не прийме унії, карати
штрафом, і навіть карою смерті».

- 1707 - Гетьман Іван Мазепа у Вишневецькому замку.
1708 рр.
- 1907 р. Вишневець відвідала Леся Українка.
травень-
червень
- 1907 р. У Вишневці побував Михайло Кацюбинський.
- 1917 р. До замку прибули міністри Тимчасового уряду
квітень П. Мілюков, О. Гучков.
- 1922 р. Вишневецький замок купив Крем'янецький сеймик.
- 1937 р. Арешти серед української інтелігенції. Сокальський
кордон між Галичиною і Волиню. Заборона перед-
плачувати українські газети.
- 1942 р. Утворення гетто у центрі містечка, до якого приво-
зили євреїв з Вижгородка та ін. навколишніх сіл.
- 1952 р. Вишнівецька СШ перейшла в нове приміщення.
- 1962 - Відбудовано замок князів Вишневецьких.
1970 рр.
- 1972 р. Парк при замку, який закладений ще в 1731 році,
зарахований до пам'яток природи республіканського
значення.
- 1992 р. Споруджено пам'ятник загиблим вишнівчанам, які
полягли від рук НКВД і КГБ.

Перелік імен, що не увійшли до основного списку

1 лютого 1947 р. у с. Синягівка (нині нал. до с. Синява) Збарзького району народився Драган Орест Маркіянович – господарник, майстер-аматор декоративно-прикладного мистецтва. Орден «За заслуги» третього ступеня (2007 р.).

Закінчив Львівський політехнічний інститут (1971 р.) та Нижньосаксонську академію менеджменту в м. Целле (Німеччина). Від 1972 р. – в ВО «Ватра»: інженер-технолог, майстер, начальник цеху, заступник начальника виробництва пускорегулювальних апаратів, заступник тех. директора з підготовки виробництва, виконавчий директор-заступник голови правління; від 2004 р. – голова правління – генеральний директор ВАТ «Ватра».

Займається різьбою по дереву, у доробку 33 маски і фігурки, спорудження міні-фортець із натурального різнокольорового каменню.

10 лютого 1922 р. у с. Вищі Луб'янки Збарзького району народився Гаврилюк Іван Васильович (псевдо «Шум») – діяч ОУН. Від 1938 р. – член ОУН. Під час німецької окупації розгорнув широку підпільну мережу цієї організації. У 1946 - 47 рр. – районний провідник ОУН Збаржчини. 12 квітня 1947р. застрелився у криївці, коли її викрили емдебіти. Разом із ним загинули і І.Чепіль («Гулуб»), М. Дячун («Когут»), М. Сулима. 1989 р. - їх останки перепоховали на Збарзькому цвинтарі.

20 березня 1862 р. у с. Добромірка Збарзького району народився Марцінюк Андрій (псевдо. Марцін Ян, Грицько Сумовитий та ін.) – громадсько-політичний діяч, літератор. Закінчив початкову школу, працював ковалем в родинному селі. Знайомство з І. Франком та Л. Мартовичем сприяло його

зацікавленням і публікаціям у прогресивних виданнях Галичини: «Народ», «Хлібороб», «Радикал», «Громадський голос», «Літературно-науковий вісник». Автор гумористичних оповідань із селянського життя «Хитрі пута» (1891 р.), «Хлопські приятелі» (1896 р.), «Голодишні пироги», «Запомога» (обидва 1913 р.); публіцистичних статей «Доля заступника громади», «З щасливого поділля», «Причинки до пояснення еміграції» (всі 1890-1906 рр.) та ін.

Помер 16 серпня 1938 р. в рідному селі.

22 березня 1912 р. у смт. Вишнівець Збарзького району народився Дзюма Георгій Микитович – народний майстер, гончар. Брав участь у виставках народної творчості в Тернополі та Києві. Серед творів – гончарний посуд, народні іграшки-свистунці. Його витвори зберігаються в музеях Тернополя, Києва, Львова, Кременця, приватних колекціях

Помер 21 квітня 1997 р. у Вишнівці.

29 березня 1957 р. у с. Новики Збарзького району народився Сухий Олексій Миколайович – вчений у галузі історії, педагог. Закінчив історичний факультет Львівського університету (1979 р.), працював учителем історії в м. Дрогобич (Львівська обл.). Від 1980 р. – у Львівському університеті: асистент (до 1987 р.), доцент кафедри політології (до 1989 р.), 1989-2005 рр. – доцент кафедри історії та етнографії України, професор кафедри новітньої історії України. Автор понад 160 наукових праць, окремі з яких вийшли за кордоном. Доктор історичних наук (2004р.), грамота Президента України (1999 р.).

29 березня 1932 р. у с. Вищі Луб'янки Збарзького району народився Перчишин Ярослав Андрійович – громадсько-політичний діяч. Депутат Тернопільської обласної ради (1990-95 рр.), член Юнацтва ОУН (1949 р.). У 1964 р. заарештований за політичну діяльність і засуджений до 10 р. ув'язнення. Від 1990 р. – член УХДП, 1991 р. – голова секретаріату Тернопільської обласної організації цієї партії, член Всеукраїнського Братства вояків УПА ім. Р. Шухевича, співорганізатор (1992 р.) КУН, голова районної станиці Братства ОУН-УПА в Збарзькому районі.

24 травня 1912 р. у м. Збараж народився Задойко Олекса – громадський діяч, меценат. Нагороджений золотою Шевченківською медаллю КУК (комітет українців Канади), був активним у читальні «Просвіта» с. Базаринці Збараського району, діяльний у Збараському народному домі, товариствах «Сокіл», «Рідна школа». Член Українського національного об'єднання (УНО). Від 1947 р. – в Канаді, від 1963 р. – секретар Об'єднання українців-збаражчан у Канаді, здійснив підготовчу роботу до видання 2-томника «Збаражчина». Після 1990 р. пожертвував 40 тисяч доларів у Фонд допомоги Україні при світовому конгресі вільних українців.

Помер у 1990-их рр. у Канаді.

18 червня 1952 р. в с. Чумалі Збараського району народився Дольний Тарас Васильович – спортсмен (біатлон), Майстер спорту СРСР міжнародного класу. Закінчив факультет фізичного виховання Тернопільського педагогічного інституту (нині ТДПУ). Володар Кубка СРСР (1982 р.) у гонці на 20 км., чемпіон Спартакіади народів СРСР (1986 р.) в естафеті, чемпіон Всесвітньої універсиади (1993 р.), 12 місце у зимових Олімпійських іграх у м. Ліллекхамер (1984 р., Норвегія); 5 і 6 місця у естафетній гонці на чемпіонатах світу (1993, 1994 рр.), численні нагороди на міжнародних та всеукраїнських змаганнях. Виступав за ФСТ «Колос». Працює на тренерській роботі, проживає в Тернололі.

2 серпня 1957 р. у м. Збараж народився Герасим'юк Ілля Євгенович – вчений у галузі медицини, громадський діяч. Доктор медичних наук (2006 р.), кращий винахідник Тернопільської області (2005 р.). Член Президії Тернопільського осередку Конгресу української інтелігенції, співзасновник і співголова Тернопільської обласної організації «За помісню України».

Закінчив Тернопільський медичний інститут (1980 р., нині ТДМУ), працював лікарем у обласній лікарні (1980 - 85 рр.), асистент кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії людини ТДМУ. Автор понад 130 наукових публікацій; має понад 20 авторських свідоцтв і патентів на винаходи.

18 серпня 1962 р. у с. Чернихівці Збараського району народився Ратушний Михайло Ярославович – громадсько-політичний діяч. Народний депутат України: 1994-98 рр. – від Збараського, 1998-2002 рр. – Кременецького виборчих округів. Закінчив Луцький педагогічний інститут. Працював у с. Романове Село Збараського району, 1988-90 рр. – вчитель англійської мови СШ у с. Гнідин Бориспільського району. 1989-1992 рр. – член НРУ; 1992-94 рр. – радник із політичних питань Української інформаційної служби. У січні 1995 р. в міжнародній організації Червоного Хреста перебував у Чечні, де організував передачу гуманітарної допомоги від України (почесний громадянин м. Джохар-Талла (Грозний). У 1992-99 рр. – член КУН, від 1999. – в керівному складі УНП. Співголова Тернопільського земляцтва в м. Київ (2000 - 2002 рр.). Нині – голова правління Інституту національного державознавства (м. Київ).

6 вересня 1962 р. у с. Романове Село Збараського району народився Яснюк Ігор Миколайович – співак, композитор, аранжувальник. Закінчив Тернопільське музичне училище (1986 р.), Львівську консерваторію (1992 р.). Працював у м. Підгайці: художнім керівником хорової капели, вокально-інструментального ансамблю «Світозари» (обидва при міському БК). Від 1986 р. в м. Тернопіль: художній керівник народної хорової капели ім. І. Кобилянського при ПК «Текстильник» (1986-95 рр.), від 2002 р. – художній керівник ВІА «Світозари» при ПК «Березіль». Автор музики і пісень на власні слова та слова українських поетів. Магнітоальбоми: сольний – «Лелеча доля» (2005); інструментальний на мелодії пісень І. Білозіра; диск «Чужина» (2006 р.).

24 жовтня 1942 р. у с. Кобиля Збараського району народився Хома Григорій Петрович – вчений у галузі математики. Закінчив Львівський університет (1965 р.). Від 1970 р. – в ТДП (нині ТНПУ): асистент, доцент (1974-88 рр.), професор (1988-96 рр.), завідувач кафедри математичного аналізу (1985-92 рр.), декан фізико-математичного факультету (1990-95 рр.). Від 1996 – професор кафедри вищої математики ТНЕУ. Доктор фізико-математичних наук (1987 р.). Член

спеціалізованої ради зі захисту докторських дисертацій із математики при Львівському національному університеті. Автр більше 100 наукових праць.

30 жовтня 1952 р. у с. Доброводи Збарзького району народився Рудник Андрій Григорович – вчений у технічній галузі, педагог, кандидат технічних наук (1982 р.), доцент (1991 р.). Закінчив Тернопільську філію Львівського політехнічного інституту. Викладач, доцент (1976-91 рр.), зав. кафедри приладобудування ТДТУ (1991 – 2004 рр.). Автор 40 наукових праць, низки патентів.

Помер 12 вересня 2004 р. у м. Тернополі.

2 (14) листопада 1897 р. у с. Добромірка Збарзького району народилася Бабіївна Ганна Іллівна – актриса театру і кіно. Працювала в «Кийдрамте» (1920-21 рр.), «Березолі» (1922-34 рр.), в Харківському драмтеатрі (1935-60 рр. (з перервою)).

Ролі: в театрі – Марія Іванівна («Хазяїн» І. Крпенка-Карого), Баранова-Казино («Мина – Мазайло» М. Куліша), Любов Ярова (однойм. п'єса К. Треньова), Шкандебиха («Лимерівна» Панаса Мирного) та ін.; в кіно – Баба (Вендетта, 1924, Одеса), Василина («Над Черемошем», 1955, Київ). Померла 2 серпня 1979 р. в м. Харків.

* * *

1947 р. у с. Тарасівка Збарзького району народився Валеня Іван Юрійович – вчений, винахідник, громадський діяч. Нагороджений Всеукраїнськими преміями за винаходи в галузі науки і техніки, кандидат технічних наук, від 1990 р. – заступник голови постійної комісії Верховної Ради України з питань Чорнобильської катастрофи. Автор понад 100 наукових праць, на багато, з яких видані патенти у США, Німеччині, Італії, Японії та інших країнах.

~ * ~ * ~

Землі Збараської славетні люди.

3 січня

145 років від дня народження

Бохенської Євгенії Іванівни

(03. 01.1867 – 30. 10. 1944) – письменниці, фольклористки, педагога, громадсько-культурної діячки.

Бохенська Євгенія Іванівна

народилась 3 січня 1867 р. в с. Красносільці Збараського району. Навчалася у школі м. Збараж, закінчила Тернопільську учительську семінарію (1884 р.). Від 1885 р. працювала вчителькою у родинному селі, Збаражі, згодом на Львівщині та Станіславщині (нині Івано-Франківщина). Діяльна у товариствах «Просвіта» та «Союз Українок». Співпрацювала з ОУН.

Друкуватися Є. Бохенська почала з 1884 року. Великий вплив на її творчість мав І. Франко, з яким вона спілкувалася від кінця 1880-х рр. За фольклорними мотивами створила вірші: «Літа мої молоденькі», «Пусти мене мамцю» (обидва 1884 р.), «Дівчина і рутка» (1893 р.). Написала переспіви за мотивами творів польських поетів. У прозі Є. Бохенської переважали психологічні етюди з життя селян: («Запомога», (1903 р.), молоді (цикл «Зі споминів семінаристки», 1906 р.), інтелігенції («Тихі драми: I. Лист; II. По дорозі», 1900 р.), дітей-сиріт («Мариня», 1980 р.) та ін. Опубліковано «Спомини про Корнила Устияновича» (1918 р.). Майже весь архів згорів Євгенії Іванівни, загинув у Другу світову війну. Фольклорні записи Є. Бохенської зберігаються у ІМФЕ НАНУ, автографи літературних творів – у ЛНБ. У 2002 р. у Львові видана збірка Є. Бохенської «Твори».

* * *

«Свій слід у рідному письменстві» (до 140-річчя від дня народження Євгенії Бохенської) [Текст]: попереджувальна довідка / уклад. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2007.

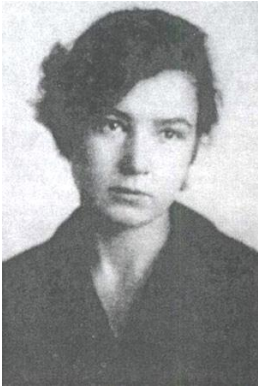

5 січня

50 років від дня народження
Кушнірук Зіни Антонівни
(05.01.1962)– журналістки.

Кушнірук Зіна Антонівна народилась 5 січня 1962 р. в с. Великі Вікнини Збараського району. Закінчила філологічний факультет Тернопільського педагогічного інституту (1983 р., нині ТНПУ). У 1984-95 рр. працювала в редакції обласної газети «Вільне життя», від 1995 р. оглядач, завідувачка відділу редакції газети «Свобода», ведуча сторінки «Гніздечко». Власний кореспондент медичної газети «Ваше здоров'я». Автор чисельних публікацій у всеукраїнських виданнях.

Зіна Антонівна переможець творчого конкурсу «Журналіст року» за 2001-02 рр. (обидва в м. Київ), нагороджена медаллю «Нестор - літописець» (2001 р., Всеукраїнський конкурс регіональних засобів масової інформації). Заслужений журналіст України (2003 р.). На даний час працює головним редактором обласної газети «Свобода».

01 лютого (19. 01)

110 років від дня народження
Лятуринської Оксани-Зінаїди
Михайлівни (01.02.(19.01) 1902 –
13.06.1970) – поетки, публіцистки,
журналістки, художниці, скульпторки,
фольклористки.

Лятуринська Оксана – Зінаїда
Михайлівна (псевдо. Оксана Печеніг,
Роксана Вишневецька, Оксана Черленівна, Марта
Борецька) народилась 1 лютого (19.01) 1902 року на хуторі Ліс
(нині с. Хоми) Збараського району. Початкову освіту О.
Лятуринська здобула у волосному центрі Старий Олексинець,
продовжила навчання в Острозі, в жіночій гімназії графині
Блудової. Перший поетичний твір «В Альпах» написала у
восьмирічному віці, але він не зберігся, малювати почала з
шести років, створюючи портрети сестер. У 1918-20 рр.
навчалася у Кременецькій українській гімназії ім. І. Стешенка,
де брала участь у літературному гуртку під керівництвом У.
Самчука. Від 1924 року - в еміграції у Німеччині, згодом – у
Чехії (м Прага). Навчалась на філософському факультеті
Карлового університету (м. Прага), у Вищій мистецько-
промисловій школі (відділ скульптури) та Українській студії
пластичного мистецтва. Від 1920-их друкувала вірші в
«Літературно-науковому віснику» та ін. часописах. Під час
Другої світової війни – у Празі. Три роки перебувала у таборі
для переміщених осіб (м. Ашаффенбург, Німеччина). Від 1946
р. – член об'єднання «Мистецький український рух» (МУР), від
1949 р. – в м. Міннеаполіс (штат Міннесота, США). Від 1957 р.
діяльна в Об'єднанні українських письменників (сюди
належали У. Самчук, В Стефаник та ін.).

О. Лятуринська є авторкою книг: «Гусла» (1938 р.),
«Княжа емаль» (1941 р., обидві в Празі), «Матиринка» (1946р.,
Мюнхен), «Княжа емаль» (зібране, 1955 р. Нью-Йорк-Торонто),

«Бедрик» (1956 р. Вінніпег), «Ягілка» (1971 р.), «Великодній передзвін» (1976 р.), «Зібрані твори» (1983 р.), «Знаю казку» (Київ, 1995 р.). Оксана Михайлівна перекладала з німецької, чеської, польської та інших мов, авторка праць з фольклору, спогадів про Ю. Клена, У. Самчука, О. Телігу.

Скульптурні твори: пам'ятник Є. Коновальцю в м. Роттердам (1939 р., Нідерланди), полеглим у Пардубіцах поблизу Праги (1932 р., Чехія), професору А. Животку (м. Атафенбург) та ін.; погруддя: Т. Шевченка, С. Петлюри та ін.; портрети: І. Виговського, П. Дорошенка, О. Кандиби-Ольтича, І. Мазепи, О. Олеса, Б. Хмельницького та ін.; створила кілька тисяч писанок. Виготовляла ляльки для дитячих театрів, керамічні вироби. Архів Лятуринської зберігся в УВАН у м. Нью-Йорк (США). В м. Кременець на будинку колишньої гімназії встановлено пам'ятний знак. В 2002 р. в Кременці вийшла книжка В. і Г. Чернихівських «Оксана Лятуринська».

Померла О. Лятуринська на 69-му році життя 13 червня 1970 року у Міннеаполісі. Її останки перевезли до Українського пантеону Бавнд-Брук що у штаті Нью-Джерсі і там поховали. Українська громада США та Канади на її могилі спорудила пам'ятник – хрест із лаконічним написом.

* * *

«Княгиня української духовності» (105 років від дня народження Оксани Лятуринської): [Текст]: реком. бібліогр. посібник / уклад. Н. Сенчишин; ред.. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2007. – 14 с.

7 червня

**135 років від дня народження
Будки Никити (Микити)
Михайловича**

(07. 06 1877 – 01. 10. 1949) –
релігійного діяча.

Будка Микита Михайлович
народився 7 червня 1877 року в
с. Добромірка Збарязького району.

Початкову освіту здобув в родинному селі, у 1887 р. закінчив Тернопільську класичну гімназію з відзнакою, відбув військову службу. Після повернення студіював право в Львівському університеті, щоб поліпшити матеріальне становище працював учителем князя Л. Сапіги в с. Більче-Золоте (нині Борщівського району). Однак студії права не були його покликанням, він вирішив стати священником, щоб своє життя присвятити служінню Господові Богові, церкві і своєму народові. У 1905 році, після закінчення теологічних студій у Відні та Інсбруці, отримав священницький сан із рук митрополита Андрія Шиптицького. У 1910 р. заснував місячник «Емігрант». Із місіонерською метою виїжджав до Аргентини, Бразилії, Канади, Боснії. У 1912 р. Папа Пій X призначив М. Будку першим єпископом у Канаді. Він відвідував поселення українців у різних провінціях Канади, будував церкви, школи, бурси, інститути, заснував часопис «Канадійський українець», надрукував молитовник, подбав про легалізацію церкви в державі. У 1920 р. в Бойтуні, а згодом у Мондері відкрито зразкові сиротинці. З його ініціативи створювались українські патріотичні, освітньо-культурні товариства «Просвіта», «Народні доми», «Допомогові товариства», а при церквах у містах і містечках – різні школи.

У 1928 р. Владика М. Будка повертається до Львова й стає генеральним вікарієм митрополичної архієпархії. Окрім своєї діяльності Владика взявся за відбудову відпустового місця у Зарваниці на Тернопіллі. Останні роки життя у Львові

Владики-ісповідника були дуже важкими. Він жив і працював в атмосфері, морального гноблення, будучи фізично хворим 11 квітня 1945 року його заарештовано у Львові органами НКДБ і засуджено на 8 років таборів. Помер 1 жовтня 1949 року в концтаборі Караганди.

27 червня 2001 року Папа Римський Іван Павло II беатифікував Микиту Будку, проголосивши Блаженним великомучеником.

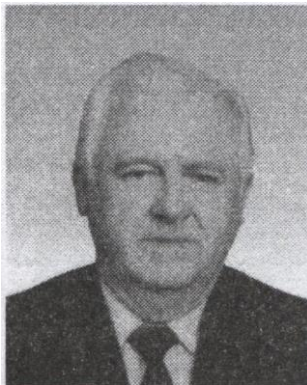
* * *

Микита Будка [Текст] // Мученики за віру Христову: б-фічний нарис / уклад. Н. Сенчишин. – Збараж: ЦБ, 2010. – С. 11-15.: фотогр.

Творець краси духовної (до 130-річчя від дня нар. Микити Будки) [Текст]: б-фічна довідка / уклад. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2007.: фотогр.

Моргун, О. Збаражчина має свого святого [Текст]: [на майдані І. Франка відбулись урочини з нагоди 60-ї річниці з дня смерті Микити Будки] / О. Моргун // Народне слово. – 2009. – 9 жовт.

Нарогович, С. Священномученик родом з Добромірки [Текст]: [про М. Будку] / С. Нарогович // Народне слово. – 2009. – 20 листоп.

22 червня

**85 років від дня народження
Клима Андрія Васильовича**

(22. 06. 1927) – педагога, літератора,
громадського діяча.

Андрій Васильович Клим
народився 22 червня 1927 р. в
с. Шили Збараського району.

У 1941-44 рр. навчався в українській гімназії у Тернополі. Закінчив педагогічне училище в м. Кременець. Член Юнацтва ОУН (1943 р.). У грудні 1944 р. заарештований органами НКДБ. Після звільнення вчителював. У 1947-49 рр. навчався на філологічному факультеті Львівського університету. Від вересня 1950 р. – в м. Збараж: заступник директора вечірньої школи № 1, директор районної заочної СШ. 1951-66 рр. голова Збараського райкому профспілки працівників освіти, Відмінник народної освіти (1957 р.). Від 1989 р. – у координаційній раді національно-демократичних сил Тернопільського району, очолював обласний учительський страйковий комітет; 1992-94 рр. – депутат, заступник голови Тернопільської районної ради. Від осені 1995 р. – голова проводу Конгресу української інтелігенції (КУІ) Тернопільщини, член Національної ради КУІ. Від 1997 р. очолює обласне товариство «Україна - Світ», від 1998 р. – помічник-консультант народного депутата України І. Драча.

Автор книг: «Дорога до Вифлеєму» (1991 р.), «Карби літ» (1997 р.), «Історія однієї родини» (2005 р.), статей та періодики України, Канади, США.

21 вересня

**65 років від дня народження
Гонтарук Любові Романівни**

(21. 09. 1947 р.) – поетки, педагога,
члена НСПУ.

Любов Романівна Гонтарук
(Кубацька) народилася 21 вересня
1947 р. в с. Великий Кунинець

Збараського району. Закінчила Горинську середню школу Кременецького району, Тернопільський педагогічний інститут (нині ТДПУ), працювала вчителем хімії в Збараській школі-інтернаті.

Любов Романівна є автором збірок поезій: «Джерело» (К., 1992), «Білий день» (Л., 1993), «Сім хвилин» (К., 1994), «Подив» (Л., 1995), «Над Гнізною» (Збараж, 1996), «Вибране» (Л., 1997), «Червоний кінь» (Т., 1999), «Ксенія» (2003); Друкувалась в журналі «Київ», альманасі «Поезія - 87», «Рушник», газетах «Молодь України», «Вільне життя», «Тернопіль вечірній», «Народне слово» та ін.

* * *

Гонтарук, Л. Чекання свята [Текст]: поезія // Літературна Україна. - 2007. – 20 верес. – С. 5.

Джерело її наснаги (Любові Гонтарук - 60) [Текст]: попереджувальна довідка / уклад. Н. Сенчишин. – Збараж: ЦБ, 2007.

29 вересня

**140 років від дня народження
Роздольського Осипа Івановича**
(29. 09. 1872-27.02.1945) – фольклориста, педагога, перекладача.

Осип Іванович Роздольський
народився 29 вересня 1872 року в с. Доброводи Збараського району. Тут, а згодом на Львівщині, минуло

його дитинство. Закінчив Бродівську гімназію, потім Львівський університет, після його закінчення з 1897 р. викладав грецьку і латинську мови, класичну літературу в гімназіях Перемишля, Львова, Коломиї. Як збирач фольклору перебував на Тернопільщині, у селах Галичини, виїжджав на Східну Україну. На Чернігівщині, куди вчений прибув у червні 1914 р., його застала Перша світова війна. Роздольського, як австрійського підданого було заарештовано і заслано у м.

Уральськ, згодом у м. Симбірськ. І тільки у 1918 р. він зміг повернутись до своєї родини у Львів. У 1926 р. його обрано членом Етнографічної комісії Академії наук України, а з 1930 року – дійсний член наукового Товариства імені Тараса Григоровича Шевченка у Львові. У 1939 р. стає старшим науковим співробітником Львівського філіалу Академії наук України, керує кількома фольклорними експедиціями на Львівщині.

У Львові видано: «Галицькі народні казки» (Т. 1 – 1895, Т. 2 – 1990 рр.); «Галицькі народні новели» (1900 р.), «Галицько-руські народні мелодії» (Т. 1 – 1906; Т. 2 – 1907 рр.); опубліковано фольклорні записи у г. «Житте і слово», «Етнографічних збірках». У рукописному фонді ІМФЕ зберігаються: 6450 текстів, 2987 мелодій пісень, 150 прислів'їв та ін., що записав О. Роздольський.

Автор оповідань, перекладів українською мовою творів: «Медея» Евріпіда, «Променетей» Есхіла, «Евтифон» Платона, німецькою: «Історія Руси-України» М. Грушевського, твори П. Куліша, О. Маковея, Леся Мартовича, В. Стефаника, Лесі Українки, І. Франка.

Помер Осип Іванович Роздольський 27 лютого 1945 року. У 2004 р. М. Назар видала книгу «Слово про Осипа Роздольського».

* * *

Збирач перлин народних (до 135-річчя від дня народження Осипа Роздольського) [Текст]: бібліографічна довідка / уклад. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2007.

400 років від дня народження
Вишневецького Яреми (Єремії)
Міхала - українського князя,
полководця Речі Посполитої.

Вишневецький Ярема Міхал народився 1612 року в містечку Вишневець Збарзького району. Належав до молодшої гілки роду Вишневецьких. Навчався у Львівській єзуїтській колегії, потім – в університетах Італії, Іспанії та Нідерландів. У 1640 році звів новий замок у Вишнівці. Був найбільшим магнатом в Україні. Свою резиденцію Я. Вишневецький зробив в м. Лубни (нині Полтавської обл.). Брав участь у походах в Московію 1632-34 рр., у придушенні козацького повстання під проводом П. Павлюка 1637-38 рр., у переможних битвах з ординцями під Кам'янцем (нині Кам'янець-Подільський) 1643 р. У 1646 році став руським воєводою, 1649 – коронним гетьманом. Від початку Національно-визвольної війни 1648-57 рр. займав непримириму позицію щодо повстанців і гетьмана Б. Хмельницького; належав до тих кіл Речі Посполитої, які за будь-яку ціну намагалися придушити народні виступи. Талант Я. Вишневецького як полководця проявився під час відступу з Лівобережжя 1648 р., Збарзької облоги 1649 р. і Берестецької битви 1651 р. 22 серпня 1651 р. раптово помер; за однією із версій – був отруєний. Похований у Вишнівці, перепохований у монастирі на Свентокшизьких горах у Польщі. Могила не збереглася.

Населені пункти Збаразчини

Бодаки

(550 р. з часу першої писемної згадки)

Центр сільради. Розташоване село на правому березі р. Горинь, за 24 км. від райцентру і 18 км. від найближчої залізничної станції Ланівці. Населення становить – 1080 чол. (на 01. 01. 2010 р.). Перша писемна згадка - 1462 р. У 1482 р. належало князю М. Збаразькому, пізніше перейшло до князів Вишневецьких. У 1850 р. маєток у Бодаках став власністю княгині Абамелек, потім відповідно – Плятера, Толлі, Кочубея і князя Імеретинського. До 1939 р. діяло товариство «Просвіта». Є Святомиколаївська церква (1771 р., реконстр. 1990 р.), на подвір'ї якої пам'ятний хрест на честь реконструкції церкви (1990 р.); два хрести (відн. 1988 р.) до 1000-ліття хрещення Русі. Споруджено пам'ятник полеглим у німецько-радянській війні воїнам односельцям (1967 р.) і пам'ятний знак на місці загибелі борців ОУН та УПА. Діють ЗОШ I-III ст., Будинок культури, бібліотека, ФАП, відділення зв'язку. Поблизу Бодак виявлено залишки поселення доби пізнього палеоліту; досліджено поселення трипільської і давньоруської культур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Література землі Збараської [Текст]: бібліограф. покажчик / упор. М. Дем'янюк. – Збараж, 1995. – 27 с.

Література землі Збараської [Текст]: бібліограф. посібник / упор. Н. Сенчишин; ред. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2005. – вип. 2. – 50 с.

Малевиц, А. П. Літопис землі Збараської [Текст]: краєзн.- історик. вид. із серії «Збаражчина». – Збараж, 1996. – 80 с.

Мученики за віру Христову [Текст]: бібліогр. нарис / упор. Н. Сенчишин. – Збараж: ЦБ, 2010. – 22 с.

Тернопільський Енциклопедичний Словник [Текст] / передмова Г. Яворського. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2004. – Т. 1. А-Й. – 696 с.

Тернопільський Енциклопедичний Словник [Текст]. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2005. – Т. 2. К- О. – 706 с.

Тернопільський Енциклопедичний Словник [Текст]. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2008. – Т. 3. П – Я. – 708 с.

Тернопільський Енциклопедичний Словник [Текст]. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2009. – Т. 4. (додатковий) А – Я. – 788 с.

ЗМІСТ

1. Перелік основних ювілейних і пам'ятних дат року.....	4
2. Збараський літопис від сивої давнини	5
3. Перелік імен, що не увійшли до основного списку	11
4. Землі Збараської славетні люди.....	16
5. Населені пункти Збаражчини.....	26
6. Список використаної літератури.....	27

